

ปัญหาการปรับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว
พ.ศ.2550 กับผู้หญิงที่กระทำ ความรุนแรงด้วยความเครียดสะสมจากการถูกกระทำ
ด้วยความรุนแรงในครอบครัว*

The Problem of Domestic Violence Victim Protection Act, B.E. 2550
and The Female Victim with Battered Women Syndrome

Received: 3 เมษายน 2562
Revised: 30 มิถุนายน 2562
Accepted: 18 กรกฎาคม 2562

ชญาทร์ ยุติธรรมวงศ์**
Chayathorn Yuttithamwong**

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาปัญหาการปรับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 กับกรณีศึกษาผู้หญิงที่กระทำ ความรุนแรงด้วยความเครียดสะสมจากการถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือที่เรียกว่า Battered Woman Syndrome: BWS โดยผู้เขียนนำเสนอว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นกฎหมายภายในที่ประเทศไทยได้อนุมัติการเพื่อรองรับพันธกรณีตามอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุก

* บทความนี้เรียบเรียงจากวิทยานิพนธ์ เรื่อง บทวิเคราะห์ปัญหากฎหมายของผู้หญิงที่มีอาการป่วยทางจิตจากการถูกทำร้ายสะสม: ศึกษากรณีโครงสร้างความรับผิดชอบทางอาญา, ความรุนแรงในครอบครัว และการนำสืบพยานผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้ผ่านการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์แล้ว โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ดร.วัชรชัย จิระจินดากุล ส่วนคณะกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ คือ ศาสตราจารย์ณรงค์ ใจหาญ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรารณ วนาพิทักษ์ โดยอาจารย์ที่ปรึกษาท่านดังกล่าวร่วมเป็นคณะกรรมการการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ด้วย.

** นักศึกษาปริญญาโทตามหลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

** Student, Master of Laws Program, School of Law, National Institute of Development Administration.
E-mail: chayathorn.yut@gmail.com

รูปแบบ (Convention on the Elimination Of All form of Discrimination Against Women: CEDAW) ขององค์การสหประชาชาติ โดยมีวัตถุประสงค์มุ่งคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง กำหนดบรรทัดฐานและมาตรฐานในเรื่องการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง และการป้องกันสิทธิมนุษยชนในประเด็นอื่น ๆ ต่อสตรี มีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ที่บังคับใช้ฉบับนี้ กลับเป็นสาเหตุหนึ่ง บทบัญญัติและมาตรฐานบางอย่างที่เป็นสาเหตุส่งเสริมให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และทำให้ผู้หญิงส่วนหนึ่งที่ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวต้องกลับเข้าสู่วงจรความรุนแรง (Cycle Theory of Violence) ตกเป็นจำเลยในคดีอาญา ทำให้ผู้หญิงที่เป็นเหยื่อความรุนแรงในครอบครัวไม่ได้รับประโยชน์สมดังเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

บทความนี้ได้นำเสนอแนวทางในการป้องกันและลดความเสี่ยงของการเกิดอาการความเครียดสะสมจากการถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวและเสนอแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เพื่อให้ผู้หญิงที่ถูกระทำด้วยความรุนแรงตอบโต้กลับจากความเครียดสะสม ได้รับความคุ้มครองจากพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว โดยเสนอแก้ไขมาตรา 4 ให้มีการกำหนดความผิดฐานถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวให้รวมถึงความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 และความผิดฐานฆ่าผู้อื่นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 ที่กระทำโดยผู้มีอาการความเครียดสะสมจากการถูกระทำรุนแรงในครอบครัว เป็นความผิดอันยอมความได้ และเพิ่มเติมมาตรา 15 (5) ไม่นำกระบวนการไกล่เกลี่ยมาใช้บังคับกับผู้หญิงที่มีอาการความเครียดสะสมจากการถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยพิจารณาจากประวัติการถูกระทำด้วยความรุนแรง ประกอบกับการวินิจฉัยจากการตรวจพิสูจน์จากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงมีการแก้ไขในเรื่องเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวให้ขยายครอบคลุมคดีความรุนแรงในครอบครัวทุกรูปแบบ รวมถึงการกระทำความผิดฐานถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวและความผิดตามกฎหมายอื่นซึ่งกฎหมายอื่นนั้นมีอัตราโทษจำคุกเกินกว่า 6 เดือนหรือปรับเกินกว่า 6,000 บาทหรือทั้งจำทั้งปรับ หรือให้มีการจัดตั้งศาลความรุนแรงในครอบครัวแบบบูรณาการ (The Integrated Domestic Violence Court)

คำสำคัญ: ความรุนแรงในครอบครัว อาการความเครียดสะสมจากการถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว สิทธิมนุษยชน วงจรความรุนแรง

Abstract

This article applies the Domestic Violence Victim Protection Act, B.E. 2550 to the case study of a woman who commits violence in response to increasing stress from abuse and violence in her family, also known as Battered Woman Syndrome (BWS). The author discusses how the Domestic Violence Victim Protection Act, B.E. 2550 relates to the United Nation's Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women (CEDAW). It aims to protect woman rights, determine the standards and norms regarding the treatment of women and address other issues about the protection of women. However, the Domestic Violence Victim Protection Act, B.E. 2550 includes some sections that encourage domestic violence and cause some women who are victims of violence to respond with violence and become defendants in criminal case. This leads to these women not receiving their legal rights contrary to the objectives of the Act

This article presents a way to protect against and reduce the risk of increasing stress from domestic violence and suggests a modification of the Domestic Violence Victim Protection Act, B.E. 2550 to ensure that female victims of violence receive the benefits their rights under this Act. This proposal would modify section 4 to determine the guilty for domestic violence including physical abuse, under section 295 of Criminal Code and guilt for murder under section 288 of Criminal Code in cases where the victim experienced increasing stress from domestic violence In addition, it would modify Section 15 (5) which currently does not include any exceptions for women under stress from domestic violence As modified, the law would take into consideration the record of abuse with the diagnosis from a professional physician If would also change the bounders of authority of the Central Juvenile and Family Courts to cover all kinds of domestic violence Finally, it would include a determination of guilt regarding domestic violence by the Integrated Domestic Violent Court of probation for 6 months or a fine of 6,000 baht, or both.

Keywords: domestic violence, Battered Women Syndrome, human rights, the cycle of violence

1. บทนำ

ปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อน ซับซ้อน เกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิด มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลโดยทั่วไป การใช้มาตรการทางอาญามาประมวลกฎหมายอาญามาบังคับกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงไม่เหมาะสม เนื่องจากกฎหมายอาญามีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดหรือลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน มากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด หรือปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้น การตราพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 จึงมีความเหมาะสมกว่าการใช้กระบวนการทางอาญา เพราะสามารถกำหนดรูปแบบ วิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสดำเนินชีวิตต่อไป และยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ และเพื่อต้องการจะจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งในปัจจุบันมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น¹

อีกทั้ง การตราพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว ยังเป็นการรองรับข้อตกลงระหว่างประเทศ โดยองค์การสหประชาชาติ ในอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบหรือซีดอร์ (Convention on the Elimination of all form of Discrimination Against Women: CEDAW) และอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน และการกระทำอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention Against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: CAT) ซึ่งอนุสัญญาดังกล่าวถือเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่มีความสำคัญเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงและความรุนแรงอันมีเหตุมาจากเพศสภาพ โดยกำหนดบรรทัดฐานและมาตรฐานในเรื่องการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง มุ่งเน้นเรื่องสิทธิสตรีรวมถึงการป้องกันสิทธิมนุษยชนในประเด็นอื่น ๆ ต่อสตรี ทำให้เกิดความเสมอภาคในสังคม แต่อย่างไรก็ตาม หลังจากมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาแล้วกว่า 10 ปี ก็ยังคงพบว่า ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของไทย ยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่กลับมีสถิติคดีความรุนแรงในครอบครัวที่ได้แจ้งความจากสถานีตำรวจมีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนผู้หญิงที่ได้รับ ความรุนแรงและไปรับการรักษาที่โรงพยาบาล ซึ่งจุดนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงกลุ่มนี้ไม่มั่นใจในกระบวนการยุติธรรม² นอกจากนี้ ยังพบว่า มีการกระทำความรุนแรงรูปแบบใหม่ ประเภทที่ภรรยาทำร้าย

¹ “การฝึกอบรมหลักสูตรกฎหมายเกี่ยวกับคดีเยาวชนและครอบครัว ณ New York University ประเทศสหรัฐอเมริกา ระหว่างวันที่ 8-23 กรกฎาคม 2561,” หน้า 109.

² สำนักข่าวอิศรา, “ชุกอยู่ใต้พรม ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เมื่อนิยาม คำคือ ต้องมีครบ พ...”, <https://www.isranews.org/thaireform-other-news/53024-ffvv.html>, (last visited 3 January 2017).

ร่างกาย หรือฆ่าสามีจากความเครียดสะสมจากการถูกระทำความรุนแรงมาระยะหนึ่ง มีปริมาณมากขึ้นอีกด้วย โดยสุเพ็ญศรี พึ่งโคสูง หัวหน้าศูนย์พิทักษ์สิทธิสตรี มูลนิธิเพื่อนหญิง ได้กล่าวถึงสถิติหญิงฆ่าสามีช่วง 4-5 ปีก่อน มีประมาณ 2 คน แต่ปัจจุบันเพิ่มขึ้นปีละ 2-3 คน³ ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวรูปแบบใหม่ ที่ไม่ได้ถูกพิจารณาในขณะยกร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้⁴ ทำให้เกิดปัญหาในการปรับใช้กฎหมายเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ที่ตกอยู่ในสภาพดังกล่าว เช่น ในเรื่องความหมายของคดีความรุนแรงในครอบครัว ตามมาตรา 3 ที่ไม่ได้รวมถึงการกระทำรุนแรงจากความเครียดสะสมที่เกิดจากการถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว และเรื่องเขตอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว ตามมาตรา 4 ที่ให้อำนาจศาลพิจารณาเฉพาะกรณีคดีความรุนแรงในครอบครัว และความผิดตามกฎหมายอื่นที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือนหรือปรับไม่เกิน 6,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้หญิงที่ฆ่าสามีเนื่องมาจากความเครียดสะสมจากการถูกทำร้าย ต้องถูกดำเนินคดีในศาลยุติธรรม อีกทั้งพบว่าบางมาตราในบทบัญญัติ ยังเป็นสาเหตุของการเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจากความเครียดสะสม เช่น ในมาตรา 15 ที่บัญญัติให้ศาลพยายามไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ยอมความกันโดยมุ่งถึงความสงบสุข เน้นการรักษาสถานภาพและความสัมพันธ์อันดีของครอบครัวเป็นหลัก⁵ แต่ไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง ทำให้ผู้ที่ถูกทำร้ายต้องกลับเข้าไปอยู่ในครอบครัวเดิมจนนำไปสู่วัฏจักรของความรุนแรง (Cycle of violence) ส่งผลให้เกิดอาการความเครียดสะสมจากการถูกทำร้ายซ้ำ ๆ (Battered Women Syndrome)

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ยังคงมีความขัดแย้งกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย ไม่สามารถนำมาปรับใช้เพื่อลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างแท้จริง และไม่สามารถช่วยเหลือกลุ่มผู้หญิงที่ถูกระทำความรุนแรงจากความเครียดสะสมจากการถูกทำร้ายให้ได้รับความเป็นธรรมได้ ดังนั้นจึงควรมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับความตกลงระหว่างประเทศในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้หญิง อีกทั้งทำให้กฎหมายได้คุ้มครองผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวได้ตามเจตนารมณ์

³ เปมิกา สนิทพจน์ “ปฐมบท...สาเหตุการเป็น Battered Woman Syndrome,” <http://www.policcyber.com/journal/j4/j4.pdf> (last visited 14 May 2019).

⁴ สำนักข่าวอิศรา, “ความรุนแรงในครอบครัว อาการป่วยทางจิต กัดดันจนต้องฆ่า เปิดกฎหมายไทยไปเลย...,” <https://www.isranews.org/thaireform-other-news/52893-ww-52893.html>, (last visited 27 December 2018).

⁵ ประคอง แตกฉัตร, “ดุลพາห” 2555, เล่มที่ 3 ปี59 หน้า 160-180.

2. ความหมายของบุคคลที่ถูกทำรุนแรงอย่างต่อเนื่องและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษา พบว่า มีพฤติการณ์ผู้หญิงที่ก่อเหตุฆ่าสามีเกิดขึ้นในหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก ดังเช่นในประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ได้มีการตระหนักว่าเหตุการณ์ผู้หญิงฆ่าสามี โดยส่วนใหญ่มีมูลเหตุมาจากการถูกระทำรุนแรงในครอบครัวสะสมเป็นเวลานาน (Domestic Violence)⁶ จนเกิดมีอาการความผิดปกติทางจิตซึ่งมีผลต่ออารมณ์จึงได้ฆ่าสามี ที่เรียกว่า อาการ Battered Women Syndrome

ดังนั้น อาการ Battered Woman Syndrome จึงเป็นอาการที่สืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัว domestic violence ซึ่งหมายถึงความรุนแรงต่อร่างกาย ทางเพศและการทำร้ายจิตใจจากผู้ที่มีความใกล้ชิด โดยปราศจากความเคารพในสิทธิทางร่างกาย ทำให้เกิดอาการความบอบช้ำทั้งทางร่างกายและทางจิตใจอย่างรุนแรง และส่งผลต่อบุคลิกภาพอย่างต่อเนื่อง เช่น มีอาการซึมเศร้า ลี้ภัย หวัง รู้สึกผิดเอง มองโลกในแง่ร้าย เห็นเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ และมักจะโต้ตอบการกระทำของสามีด้วยความรุนแรงซึ่งอาจจะไม่ใช่ขณะเวลาที่กำลังถูกระทำรุนแรงจากสามี ซึ่งในขณะนั้นประเทศสหรัฐอเมริกายังไม่ถือว่าการทำร้ายร่างกายกันในครอบครัวเป็นความรุนแรงในครอบครัว จึงได้เกิดการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีประเภทนี้มาตั้งแต่ช่วงปลายปี ค.ศ. 1970 โดยมีการพิจารณาข้อเท็จจริงแห่งคดีประกอบกับคำให้การของพยานผู้เชี่ยวชาญทางจิตวิทยา เพื่อตัดสินว่าการกระทำความผิดของจำเลยนั้นเกิดจากสาเหตุความผิดปกติทางจิตที่ถูกทำร้ายสะสมเป็นเวลานาน หรือกระทำไปโดยเป็นการป้องกันตนเอง (Cohen)

2.1 ทฤษฎี Battered Woman Syndrome (BWS)⁷

ทฤษฎี Battered Woman Syndrome เป็นทฤษฎีทางจิตวิทยาที่ศึกษาถึงผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัวและสามารถอธิบายถึงพฤติกรรมการตอบสนองของผู้หญิงที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวซ้ำ ๆ เป็นระยะเวลานาน รวมถึงเหตุผลใดที่ผู้หญิงเหล่านี้ไม่คิดที่จะเดินออกไปจากความสัมพันธ์ที่รุนแรงดังกล่าว แต่เลือกที่จะใช้ความรุนแรงตอบโต้กลับผู้ที่ทำร้ายในช่วงเวลาที่ความรุนแรงหรือภัยอันตรายนั้นได้สงบลงแล้ว โดย ดร.เลนอร์ วอล์กเกอร์ (Lenore Walker) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน โดยเสนอว่า Battered Woman Syndrome ประกอบด้วยเนื้อหา 2 ส่วน ได้แก่ ทฤษฎีวงจรความรุนแรง (Cycle

⁶ ศิพร โกวิท, “เธอฆ่าสามี: Battered Woman Syndrome กับความรับผิดชอบตามกฎหมายไทย,” <https://www.gotoknow.org/posts/521950>, (last visited 27 June 2018).

⁷ Lenore E. A. Walker, *The Battered Woman Syndrome*, Fourth Edition (Springer Publishing Company, 2016).

of Violence Theory) และทฤษฎีความสิ้นหวังอันเกิดจากการเรียนรู้ (Learned Helplessness) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ทฤษฎีวงจรความรุนแรง (Cycle of Violence Theory) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. ระยะแรก เรียกว่า ระยะก่อตัวของความตึงเครียด (Tension-building Phase) เป็นระยะที่เกิดปัญหาความตึงเครียดหรือทะเลาะเบาะแว้งกันทั่ว ๆ ไป ระยะนี้จะมีการใช้ความรุนแรงเล็กน้อย อาจมีการทำร้ายร่างกายหรือจิตใจเพียงเล็กน้อย ผู้ถูกระทำหรือฝ่ายภรรยา มักจะใช้ความอ่อนโยน การแสดงความเอาใจใส่เพื่อให้ฝ่ายสามีนั้นมีการสงบลง ซึ่งถือเป็นผลดีในการลดปัญหาความรุนแรง แต่ในทางกลับกันการกระทำดังกล่าวก็อาจส่งผลร้ายต่อฝ่ายหญิงในลักษณะการสร้างประสบการณ์หรือความเข้าใจว่าเป็นอำนาจหรือสิทธิอันชอบธรรมที่ฝ่ายสามีจะสามารถกระทำความรุนแรงต่อฝ่ายหญิงหรือภรรยาได้ ซึ่งจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้มีการกระทำความรุนแรงซ้ำขึ้นอีกจนเข้าสู่ภาวะความตึงเครียดอีก ความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและบ่อยครั้งจะทำให้อ่อนล้าจนทำให้ฝ่ายหญิงเกิดความนิ่งเฉยเพราะคิดว่าการกระทำของเธออาจไม่เกิดประโยชน์ แต่ยิ่งการแสดงความนิ่งเฉยมากเท่าใดก็อาจทำให้ฝ่ายชายยิ่งเกิดความไม่พอใจและจะเพิ่มความรุนแรงมากขึ้นจนนำไปสู่ระยะที่เรียกว่า ระยะความรุนแรงฉับพลัน

2. ระยะการกระทำรุนแรงฉับพลัน (Acute Battering Incident) หมายถึง ระยะความรุนแรงที่พัฒนามาจากขั้นแรกสู่การลงมือกระทำรุนแรงที่มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นตบตี เตะต่อย หรือทำร้ายร่างกายและจิตใจในรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งในระยะนี้จะเป็นระยะที่อยู่เหนือการควบคุมสถานการณ์ของฝ่ายหญิง เธอจึงจำเป็นต้องหนีออกจากความรุนแรงดังกล่าว จากนี้ความรู้สึกของฝ่ายหญิงจะเต็มไปด้วยความเกลียดชังฝ่ายชาย และบางครั้งก็โทษตัวเอง กลายเป็นคนซึมเศร้าและหมดหวัง พยายามหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าที่จะทำให้เกิดความรุนแรง ซึ่งผู้หญิงที่ถูกทำร้ายมาก่อนจะสามารถเข้าใจหรือคาดเดาถึงความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นได้ เธอมักใช้ความนิ่งเฉยในการเผชิญหน้ากับความรุนแรงฉับพลันที่เกิดขึ้นเนื่องจากเธอจะเข้าใจถึงลักษณะทางกายภาพที่แข็งแกร่งกว่า จึงเข้าใจว่าไม่มีประโยชน์ที่จะต่อสู้กลับไปในขณะที่กำลังเกิดความรุนแรง ในระยะนี้จะเป็นช่วงที่มีการรายงานความรุนแรงไปยังเจ้าหน้าที่ ฝ่ายชายจะเริ่มกลัวการถูกดำเนินคดี

3. ระยะหวานชื่น (Loving-contrition Phase) ผู้กระทำความรุนแรงสำนึกผิดหรือเกิดการกลัวการแจ้งความจึงพยายามขอโทษและหันกลับมาให้ความรัก และมักให้คำสัญญา รวมถึงการตั้งปณิธานว่าจะไม่ทำร้ายหรือทุบตีเธออีก ในระยะนี้จึงปราศจากความตึงเครียดใด ๆ ทำให้ผู้หญิงเลือกที่จะให้อภัยและรักษาความสัมพันธ์นั้นไว้ ระยะนี้เหยื่อผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงจึงไม่คิดที่จะเดินหนีออกมาจากผู้กระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

ทฤษฎีความสิ้นหวังอันเกิดจากการเรียนรู้ (Learned Helplessness)⁸

ทฤษฎีความสิ้นหวังอันเกิดจากการเรียนรู้ (Learned Helplessness) จากงานวิจัยของ ดร. มาร์ติน ซีลิคแมน (Martin Seligman) นักจิตวิทยาหมาลายเพนซิลวาเนีย และสตีฟ ไมเออร์ (Steve Maier) ในปี 1960 ได้ทดลองก่อความเครียดที่คาดเดาไม่ได้ โดยการช็อตไฟฟ้ากับหนูทดลองในห้องปฏิบัติการเรื่อย ๆ จนครั้งหลัง ๆ แม้ประตูจะเปิดให้หนูหนีออกมาได้ แต่หนูก็เลือกที่จะอยู่เฉย ๆ ได้รับความเครียดนั้นต่อไป ดร. Walker จึงได้นำงานวิจัยนี้มาอธิบายถึงภาวะทางจิตวิทยาในการขาดการตอบสนองหรือความนิ่งเฉยของผู้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อการถูกทำร้ายสะสมและเหตุผลที่ยังเลือกที่จะอยู่ในสภาพแวดล้อมของความรุนแรงในครอบครัว เช่นนั้น

2.2 ความเครียดที่เกิดขึ้นภายหลังจากการได้รับการกระทบกระเทือนอย่างรุนแรง (Post-Traumatic Stress Disorder: PTSD)⁹

การวินิจฉัยเกี่ยวกับ PTSD ถูกคิดค้นขึ้นในปี ค.ศ. 1980 โดยการวินิจฉัยอาการความเครียดของทหารที่ผ่านศึกในสงครามเวียดนาม พบว่ามีอาการมีภาวะความผิดปกติทางอารมณ์เรื้อรัง และมีการตอบสนองต่อความเครียดที่รุนแรง มีอาการแสดงออกถึงความล้มเหลวในการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะปกติของบุคคลแม้จะผ่านเหตุการณ์นั้นมาแล้วหลายปี อันจะนำไปสู่การป่วยเป็นโรคอื่นต่อไป ผลจากการศึกษาเรื่องดังกล่าว ทำให้เห็นว่า ผู้หญิงที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรง มีภาวะความผิดปกติทางอารมณ์สัมพันธ์กับอาการความเครียดที่เกิดขึ้นภายหลังจากการได้รับการกระทบกระเทือนอย่าง และทำให้มีการตอบสนองต่อความเครียดที่รุนแรง

ข้อพิจารณาเกี่ยวกับเกณฑ์อาการ PTSD ถูกกำหนดขึ้นโดย คู่มือการวินิจฉัยและสถิติสำหรับความผิดปกติทางจิต ฉบับที่ 4 ซึ่งจัดทำโดยสมาคมจิตเวชศาสตร์สหรัฐอเมริกา (American Psychiatric Association's Diagnostic and Statistical Manual IV-TR: DSM-IV-TR) ซึ่งได้ให้คำนิยาม “PTSD” ไว้ว่าเป็นอาการวิตกกังวลหรือความเครียดที่เพิ่มขึ้น เมื่อบุคคลนั้นเผชิญกับสถานการณ์สะเทือนขวัญที่คุกคามต่อชีวิต (life-threatening traumatic event) ทำให้เกิดความรู้สึกลัว (terror) หวาดวิตก (horror) และความรู้สึกล้มเหลว (helplessness)

⁸ “Learned Helplessness: Seligman’s Theory of Depression (+ Cure),” <https://positivepsychologyprogram.com/learned-helplessness-seligman-theory-depression-cure>, (last visited 24 March 2018).

⁹ “Understand PTSD - PTSD: National Center for PTSD,” General Information, accessed October 19, 2018, <https://www.ptsd.va.gov/understand/index.asp>.

2.3 พัฒนาการของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

ประเทศไทยมีพัฒนาการด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัว (domestic violence) โดยเริ่มจากการที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป มีการติดต่อกับต่างประเทศมากขึ้น ทำให้ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดทางด้านความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิงมาจากต่างประเทศ และการเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ส่งผลให้ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2528 มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2528 ซึ่งมีผลทำให้ประเทศไทยต้องใช้อุญญาตดังกล่าวเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและแผนงานในเรื่องเกี่ยวกับสตรีรวมถึงการที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้มีความสอดคล้อง และขณะเดียวกันยังมีแนวคิดที่เป็นสากลที่ประเทศไทยได้นำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรงอีกหลายฉบับ

2.4 อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Form of Discrimination Against Women: CEDAW)¹⁰

จากแนวคิดที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน (Human rights) การจัดทำกฎบัตรสหประชาชาติ (United Nation charter) และการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal declaration of Human rights) ในปี ค.ศ. 1948 ก่อให้เกิดการตื่นตัวถึงสิทธิและความเสมอภาคระหว่างชายและหญิง จึงนำมาซึ่งการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อหญิงอันเป็นการขัดขวางการพัฒนาศักยภาพของหญิง และในปี ค.ศ.1980 มีอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination Of All Form Discrimination Against Woman) โดยวัตถุประสงค์ของสหประชาชาติคือ ความเสมอภาค การพัฒนา และสันติภาพ เพื่อความมุ่งหมายที่จะใช้ให้เป็นแนวทางที่ประเทศต่าง ๆ และองค์กรเอกชนทั้งหลายจักได้ใช้เป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหวเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขกฎหมายในที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพสตรี ประการสำคัญคือการคุ้มครองสิทธิที่เท่าเทียมกันทางกฎหมายระหว่างหญิงชายความสามารถตามกฎหมายในการทำนิติกรรมอย่างเท่าเทียมกัน การกำหนดสิทธิและหลักการ ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามอนุสัญญาว่าด้วยการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบจะมีประสิทธิภาพอย่างสำคัญต่อการจัดการความรุนแรงต่อสตรีและปฏิญญาที่ว่าด้วยการจัดการความรุนแรงต่อสตรีมีจะช่วยให้เกิดการปฏิบัติที่แข็งแกร่งและสมบูรณ์ขึ้น

¹⁰ "คลังความรู้เกี่ยวกับความรุนแรง ปฏิญญาว่าด้วยการจัดการความรุนแรงต่อสตรี", <http://www.violence.in.th/publicweb/Know.aspx>, (last visited 6 June 2018)

3.การดำเนินการที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวในต่างประเทศ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวของประเทศไทยและประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยประเทศไทยได้มีการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1976 ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัว ค.ศ. 1976 (Domestic Violence and Matrimonial Proceeding Act 1976) พระราชบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาคดีครอบครัวในศาลแขวง ค.ศ. 1978 (Domestic Proceeding and Magistrate's Court 1978) พระราชบัญญัติว่าด้วยบ้านที่เป็นสินสมรส ค.ศ. 1983 (Matrimonial Homes Act 1983) พระราชบัญญัติกฎหมายครอบครัว ค.ศ. 1996 (Family Law Act 1996)¹¹ และพระราชบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองจากการถูกคุกคาม ค.ศ. 1997 (Protection From Harassment 1997) ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่ามลรัฐต่าง ๆ ได้เริ่มมีการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่ มลรัฐนิวยอร์กได้ออกพระราชบัญญัติศาลครอบครัว ค.ศ. 1962 (The Family Law Act 1962) กระบวนพิจารณาคดีความผิดอาญาเกี่ยวกับครอบครัว (Family Offense Proceeding) มีการออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรี ค.ศ. 1994 (Violence Against Women Act 1994) โดยสภาองเกรส ซึ่งต่อมากฎหมายฉบับนี้ได้กลายเป็นกฎหมายต้นแบบให้มลรัฐต่าง ๆ นำไปใช้ประกอบการออกกฎหมายมลรัฐ

จากการศึกษากฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงของทั้ง 2 ประเทศดังกล่าว พบว่า กฎหมายยังไม่มีกำหนดความผิดจากการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นฐานความผิดเฉพาะ ดังนั้นเมื่อเกิดการทำร้ายร่างกาย หรือการฆาตกรรมของคนในครอบครัว จึงต้องใช้บทบัญญัติของ The Criminal Law Act ซึ่งมีการกำหนดฐานความผิดทางอาญาไว้สำหรับผู้กระทำการประทุษร้ายต่อบุคคลในครอบครัว มีการออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ และแม้ว่ายังไม่มีกฎหมายมาตรากฎเกี่ยวกับการคุ้มครองหญิงที่กระทำความผิดจากความเครียดสะสมจากการถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว แต่เนื่องจากประเทศ อังกฤษและสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบ common law หลักกฎหมายจะถูกพัฒนาขึ้นโดยศาล ดังนั้นเมื่อเกิดกรณีที่ไม่ได้มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายบัญญัติไว้ เช่นนี้ ศาลจะมีการนำเอาทฤษฎี Battered Woman Syndrome มาปรับใช้กับกรณีเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่กลุ่มผู้หญิงที่มีอาการดังกล่าวอีกด้วย

¹¹ Expert Participation, "Family Law Act 1996"

<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/27/section/42>, (last visited 2 November 2018)

3.1 การปรับใช้หลักทฤษฎี Battered Woman Syndrome (BWS) ในประเทศอังกฤษ¹²

ศาลประเทศอังกฤษเคยมีการพิจารณาพิพากษาคดีผู้หญิงที่กระทำความผิดจากความเครียดสะสมจากการถูกทำร้ายเป็นระยะเวลานาน (Battered Woman Syndrome) โดยมีการยอมรับเกณฑ์การวินิจฉัยอาการจากองค์การอนามัยโลกและยอมรับการยกอาการ BWS เป็นข้อต่อสู้ในทางกฎหมายด้วยเหตุที่แตกต่างกันไปตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏ เช่น การป้องกันตนเอง (Self-defense) ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ (Loss of control) หรือบันดาลโทสะ (Provocation) หรือเหตุผลหย่อนความรับผิดชอบ (Diminished responsibility) เพื่อนำมาเป็นเหตุผลโทษ (Partial disorder) ซึ่งหากข้อต่อสู้ของจำเลยประสบความสำเร็จ จำเลยจะถูกเปลี่ยนจากข้อหาจากความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา (Murder) เป็นความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยไม่เจตนา (Manslaughter) ซึ่งศาลจะใช้ดุลพินิจลงโทษเพียงใดก็ได้ เช่น คดี Regina v Thornton¹³ ที่ใช้หลัก cumulative provocation หรือการตีความขยายเหตุบันดาลโทสะ (Provocation) ให้ครอบคลุมถึงกรณีบันดาลโทสะสะสม ทำให้สูญเสียการควบคุมทางด้านอารมณ์และจิตใจ (Loss of control) จากอาการบกพร่องทางจิต (BWS) โดยได้รับหลักฐานทางการแพทย์เพิ่มเติมที่ระบุว่าในขณะที่เธอฆ่าสามีของเธอนั้น เธอได้รับความกระทบกระเทือนด้านจิตใจทำให้มีความบกพร่องด้านบุคลิกภาพ แสดงให้เห็นถึงการพิจารณาสภาพจิตใจประกอบกับการควบคุมการกระทำของจำเลยในขณะที่กระทำความผิด ทำให้ศาลยกฟ้องข้อหาความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาในคดีนี้

นอกจากการอ้างข้อต่อสู้ว่าเป็นบันดาลโทสะสะสมแล้ว ยังมีกรณีความผิดปกติทางจิตจากการทดสอบอาการป่วยทางจิต (M’Naghten Test) ที่ใช้ในประเทศอังกฤษ เป็นวิธีการทดสอบอาการทางจิตของผู้หญิงที่กระทำความผิดจากความเครียดสะสมจากการถูกทำร้าย ที่จะใช้เป็นเหตุผลหย่อนความผิด (Diminished Responsibility) จากอาการ BWS เป็นอาการทางจิตที่มีลักษณะบกพร่องทางบุคลิกภาพ ที่มีอาการคล้ายกับอาการความเครียดภายหลังจากเจอเหตุการณ์ที่กระทบกระเทือนต่อจิตใจ (PTSD) ทำให้จำเลยไม่ต้องรับโทษทางอาญาแต่จำเลยจะถูกส่งตัวไปบำบัดรักษาอาการทางจิตในสถาบันบำบัดรักษาทางจิตเวช จนกว่าจะหายหรือมีอาการดีขึ้น แต่ไม่ถือเป็นโรคทางจิต (Mental Disease) ดังนั้นในคดีที่ผู้หญิงที่ฆ่าสามีอันเนื่องมาจากอาการดังกล่าวจึงถือว่าได้กระทำในขณะที่มีจิตบกพร่องสมควรได้รับการลดโทษ โดยได้มีการนำ BWS เป็นข้อต่อสู้ในคดี R v Ahluwalia¹⁴ ในปี ค.ศ. 1992

¹² ปรีณี ไพรทอง, “เหตุผลโทษในคดีอาญากรณีผู้หญิงถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวกระทำความผิด: การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยและอังกฤษ” 2560, หน้า 115–139.

¹³ “R v Thornton,” <http://www.e-lawresources.co.uk/R-v-Thornton.php>, (last visited 27 September 2018).

¹⁴ “R v Ahluwalia,” <http://www.e-lawresources.co.uk/R-v-Ahluwalia.php>, (last visited 27 September 2018).

3.2 การปรับใช้หลักทฤษฎี Battered Woman Syndrome (BWS) ในประเทศสหรัฐอเมริกา¹⁵

ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและพยายามให้ความช่วยเหลือผู้หญิงที่ถูกสามีทำร้ายโดยศูนย์ให้ความช่วยเหลือ (Battered women's shelter) ตั้งแต่ปี 1970 และมีการปรับใช้ทฤษฎี Battered Woman Syndrome ในลักษณะที่ไม่ใช่ข้อยกเว้นของกฎหมายหรือสิทธิป้องกันที่จะอ้างเป็นเหตุยกเว้นความผิด แต่เป็นคำอธิบายทางจิตวิทยาที่พยานผู้เชี่ยวชาญต้องเบิกความในศาลเพื่ออธิบายลักษณะพิเศษของผู้ป่วยคนนั้น ๆ ให้เข้ากับองค์ประกอบหลักทางกฎหมายของการอ้างสิทธิป้องกันตัว ประกอบไปด้วย 1. ผู้กระทำผิดต้องเชื่ออย่างมีเหตุผลว่าภยันตรายนั้นใกล้จะถึง (Reasonable Belief of Imminent Danger) 2. หลักความได้สัดส่วนในการใช้กำลัง (Proportionality) 3. ผู้กระทำผิดต้องไม่มีส่วนก่อให้เกิดเหตุภยันตรายนั้น (Initial Aggressor) และ 4. ในบางมลรัฐผู้กระทำผิดต้องหมดหนทางหลีกเลี่ยงไม่ว่าหนทางใด ๆ ก่อนจะมีการกระทำการป้องกันได้ (Duty to Retreat)¹⁶ ซึ่งตามทฤษฎี Battered Woman Syndrome จะเข้ามาอธิบายความเป็นเหตุเป็นผลของความคิดของผู้กระทำผิดที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมาเป็นระยะเวลานานผู้กระทำผิดเกิดความกลัวและเชื่ออย่างแท้จริงว่ามีภยันตรายคุกคามอยู่ตลอดเวลาในความสัมพันธ์ เนื่องจากการถูกทำร้ายในแต่ละครั้งไม่สามารถคาดเดาล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในรูปแบบใด ด้วยเหตุใดและเมื่อใด อีกทั้งศาลในบางมลรัฐ ยอมรับแนวคิดนี้และวางบรรทัดฐานการวิเคราะห์ภยันตรายที่ใกล้จะถึง (Imminent Danger) นั้น ให้พิเคราะห์ไปตามอัตวิสัย กล่าวคือพิเคราะห์ถึงสภาพร่างกายและจิตใจของผู้กระทำผิดคนนั้น ๆ เป็นการเฉพาะเจาะจง ตามพยานหลักฐาน ไม่ใช่พิเคราะห์ถึงความรุนแรงเป็นเหตุเป็นผลตามภาวะวิสัยเทียบกับบุคคลทั่วไป เช่น กรณีที่ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐนอร์ทดาโคต้าตัดสินในคดี State v. Leidholm¹⁷ และการพิจารณาของศาลอุทธรณ์แห่งมลรัฐมิสซูรีในคดี State v. Edwards แต่อย่างไรก็ตาม แม้ศาลจะยอมรับว่าจำเลยเชื่ออย่างแท้จริงและมีเหตุผลว่าตกอยู่ในภยันตรายร้ายแรงและใกล้จะถึง แต่หากข้อเท็จจริงไม่แสดงถึงความใกล้จะถึงของภยันตรายเสียเลย ศาลก็ไม่รับฟังเป็นการป้องกันตัว เช่น ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐเวอร์จิเนียในคดี Commonwealth v. Sands¹⁸

¹⁵ กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์ สำนักงานศาลยุติธรรม, วารสารศาลยุติธรรม Advanced, ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนเมษายน - มิถุนายน พ.ศ. 2559.

¹⁶ นภาพร หะวานนท์, คำให้การของผู้หญิงที่ถูกสามีทำร้าย, 1st ed., vol. 2555, 1000 vols. (สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก).

¹⁷ "State v. Leidholm Case Brief - Quimbee," <https://www.quimbee.com/cases/state-v-leidholm>, (last visited 31 March 2019).

¹⁸ "COMMONWEALTH v. SANDS | FindLaw," <https://caselaw.findlaw.com/va-supreme-court/1264303.html>, (last visited 28 September 2018).

นอกจากนี้ยังยอมรับกรณีการยกข้อต่อสู้เรื่องการกระทำโดยวิกลจริตชั่วคราว (Temporary Insanity Defense) เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้หญิงที่ถูกทำร้ายและได้ฆ่าสามีของเธอ จากที่ไม่ประสบความสำเร็จในการยกข้อต่อสู้เรื่องการป้องกันตนเอง มีหลักในการพิจารณาข้อต่อสู้ว่าบุคคลได้กระทำความผิดในขณะที่วิกลจริต หรือกำลังตกอยู่ภายใต้ความบกพร่องทางเหตุผล อันเนื่องมาจากความผิดปกติทางจิตใจ ทำให้ไม่รู้สภาพและสาระของการกระทำ (Nature and Quality of The Act) ตามหลัก Irresistible Impulse หลัก Durham และหลักของสถาบันกฎหมายอเมริกา (The A.L.I. Test) ซึ่งหลักการดังกล่าวได้ถูกพัฒนาให้สอดคล้องกับสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงไปและสามารถปรับใช้กับคดีได้มากขึ้น

4. การปรับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 กับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในประเทศไทย

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดความแข็งแกร่งของมาตรการบังคับตามประมวลกฎหมายอาญาที่มีความเคร่งครัดและไม่สามารถใช้ได้ผลกับกรณีการทำร้ายร่างกายระหว่างคู่สมรส¹⁹ พระราชบัญญัติฉบับนี้จึงสร้างมาตรการในการป้องกันและคุ้มครองเหยื่อจากการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พร้อม ๆ กับการฟื้นฟูบำบัดเยียวยาผู้กระทำความผิดให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้ซึ่งสถาบันครอบครัว แม้ว่าจะมีการบังคับใช้มาแล้วกว่า 10 ปี ปัจจุบันก็ยังคงพบปัญหาความรุนแรงยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นแต่กลับมีสถิติคดีความรุนแรงในครอบครัวที่ได้รับแจ้งความจากสถานีตำรวจมีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนผู้หญิงที่ได้รับความรุนแรงและไปรับการรักษาที่โรงพยาบาล เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงกลุ่มนี้ไม่มั่นใจในมาตรการในการคุ้มครองตามบทกฎหมาย รวมถึงทัศนคติของผู้บังคับใช้กฎหมายที่มองปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวว่าเป็นเรื่องส่วนตัวพยายามที่จะไกล่เกลี่ยโดยมีเจตนาเพื่อพยายามรักษาสถาบันครอบครัวและการให้ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวหรือความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 289 เป็นความผิดอันยอมความได้ ซึ่งจุดนี้เองอาจเป็นต้นเหตุของการเกิดความรุนแรงในครอบครัวกรณีผู้หญิงที่ตอบโต้ด้วยความเครียดสะสมจากการถูกทำร้ายซ้ำ (BWS) ส่งผลให้สามีถึงแก่ความตายและต้องให้ถูกดำเนินคดีในความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 หรือความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 289(4) ในศาลยุติธรรม จึงเห็นได้

¹⁹ พิษณุภา เจียมแท้, ความหมายและมาตรการทางกฎหมายต่อการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว: ศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.), <http://digi.library.tu.ac.th/thesis/la/1905/title-appendices.pdf>.

ว่ากฎหมายยังไม่มีกลไกในการคุ้มครองและช่องทางการนำประเด็นเหล่านี้มาพิจารณาในการกำหนดโทษแก่ผู้หญิงเหล่านี้เลย

4.1 ผลกระทบจากกรณีให้ความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอันยอมความได้

จากการศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ตามมาตรา 4 พบว่า มีการกำหนดให้ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวรวมถึงความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ให้เป็นความผิดอันยอมความได้ อันหมายความว่าตัวบทกฎหมายพยายามหลีกเลี่ยงการบังคับใช้กฎหมายอาญาต่อผู้กระทำความรุนแรงในกรณีที่เป็นความรุนแรงระหว่างสามีและภรรยา ทำให้พนักงานเจ้าหน้าที่มักไม่เข้ามาแทรกแซง หรือไม่รับแจ้งความ²⁰ แม้ว่าจะได้รับการร้องทุกข์จากฝ่ายที่ถูกกระทำ เพราะเข้าใจว่าสุดท้ายคงต้องยอมความกัน เนื่องจากการที่ฝ่ายหญิงยังคงต้องพึ่งพาทางเศรษฐกิจจากฝ่ายชายอยู่ หรืออาจถูกคุกคามข่มขู่เพื่อให้ยอมความ อีกทั้งทัศนคติของสังคมไทยที่มองว่า ปัญหาความสัมพันธ์ของสามีภรรยาในเรื่องของการใช้ความรุนแรงนั้นเปรียบเสมือนเป็นเรื่องลึกลับซ่อนเร้น ทำให้ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงส่วนหนึ่งเกิดความไม่เชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม เพราะไม่สามารถทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ สังเกตได้จากสถิติการแจ้งความคดีความรุนแรงนั้นมีน้อยกว่าจำนวนผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงและไปรับการรักษากับแพทย์ที่โรงพยาบาล บทบัญญัติดังกล่าวนอกจากจะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ได้รับการลงโทษแล้วยังทำให้ผู้กระทำความรุนแรงไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย ผู้หญิงเหล่านี้จึงต้องกลับเข้าไปอยู่ในครอบครัวเดิมและยังคงต้องเผชิญกับความรุนแรงซ้ำแล้วซ้ำเล่า และเมื่อไม่อาจหาทางแก้ปัญหาความรุนแรงได้ทำให้อาจต้องได้ตอบกลับด้วยความรุนแรงจากความเครียดสะสมจากการถูกทำร้ายได้

4.2 ผลกระทบจากกรณีการให้มีการไกล่เกลี่ยปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

เพื่อให้เป็นการสอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการรักษาไว้ซึ่งสถาบันครอบครัวของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ตามมาตรา 15 พบว่า มีการกำหนดให้ศาลพยายามที่จะไกล่เกลี่ย ไม่ว่าการพิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัวจะดำเนินไปแล้วเพียงใด โดยมุ่งถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัวเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการกำหนดให้ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอันยอมความได้ ทำให้ผู้หญิงมีทางเลือกค่อนข้างน้อยในการยุติปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น เนื่องจากกระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการที่ไม่ได้นำมาซึ่งความยุติธรรม²¹ ยกตัวอย่าง กรณีหมอนิม-พญ.นิวิติ ภูเจริญยศ ที่ถูกอดีตสามี เอ็กซ์-จักรกฤษณ์ พณิชย์ผาดิ

²⁰ “รายงานการศึกษาการเข้าถึงความยุติธรรมในชั้นงานสอบสวน: กรณีความรุนแรงต่อผู้หญิง,” <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/thailand/14699.pdf>, (last visited 31 March 2019)

²¹ “วงเสวนาเสนอร่างแก้ไขกฎหมายความรุนแรงในครอบครัวไม่ให้ไกล่เกลี่ย,” <http://womenthai.org/?p=394>, (last visited 31 March 2019).

กรรม อดีตนักยิงปืนทีมชาติไทย กระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นระยะเวลานานซึ่งความรุนแรงที่เธอได้รับนั้นถึงขั้นแท้งบุตรคนที่ 3 และในวันที่ 11 กรกฎาคม 2556 พญ.นิธิตี ได้เข้าแจ้งความกับตำรวจเนื่องจากถูกจักรกฤษณ์ทำร้ายร่างกาย ซึ่งเมื่อมีการตรวจค้นบ้านฝ่ายชายก็พบหลักฐานหลายอย่าง จนนำไปสู่การตั้งข้อหาจักรกฤษณ์ แต่สุดท้ายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ (พม.) ในเวลานั้น ก็เข้ามาไกล่เกลี่ย เพื่อต้องการให้เกิดความมั่นคงในครอบครัว โดยไม่ได้ดูรากเหง้าของปัญหา และหลังจากเหตุการณ์ข้างต้นเพียงเดือนเศษ จักรกฤษณ์ก็ถูกสังหาร หมอนิมถูกศาลชั้นต้นตัดสินประหารชีวิตด้วยข้อหาฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน เนื่องจากมีแรงจูงใจจากการถูกทำร้ายมาก่อน²²

จากเหตุการณ์ข้างต้น กระบวนการไกล่เกลี่ยไม่ว่าจะโดยผู้ใดก็ตามอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้หญิงได้รับความรุนแรงในครอบครัวอย่างต่อเนื่อง จนมีอาการทางจิตที่จัดอยู่ในกลุ่มอาการ Battered Women Syndrome ซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่มอาการ Post Traumatic Stress Disorder²³ ทำให้ผู้หญิงที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงกลับกลายมาเป็นผู้ใช้ความรุนแรงจนถึงกลายเป็นจำเลยผู้ฆ่าสามีจะเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมมีส่วนในการผลักดันผู้หญิงที่เคยเป็นเหยื่อความรุนแรงให้กลายเป็นอาชญากร²⁴

4.3 ผลกระทบจากเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว

จากการศึกษาถึงเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว พบว่า เขตอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว ขึ้นอยู่กับอัตราโทษและความผิดตามกฎหมายอื่นประกอบ ดังที่บัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ตามมาตรา 4 วรรคหนึ่ง ความว่า “ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่จะต้องดำเนินคดีต่อศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีเขตอำนาจ แต่ทั้งนี้เฉพาะกรณีไม่มีความผิดกฎหมายอื่นร่วมด้วย ในกรณีที่มีการกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวและความผิดตามกฎหมายอื่นที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินกว่า 6 เดือนหรือปรับไม่เกิน 6,000 บาทหรือทั้งจำทั้งปรับ การพิจารณาคดีความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวกับความผิดตามกฎหมายอื่นนั้นยังอยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว แต่หากกรณีที่มีการกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวและความผิดตามกฎหมายอื่นซึ่งกฎหมายอื่นนั้นมีอัตราโทษจำคุกเกินกว่า 6 เดือนหรือปรับเกินกว่า

²² ประชาไท, “หมอนิม อาชญากรหรือเหยื่อความรุนแรง กระบวนการยุติธรรมที่ละเลยบริบท,” <https://www.prachatai.com/journal/2016/12/69420>, (last visited 3 May 2018).

²³ Steffani J. Saitow, Battered Woman Syndrome.

²⁴ ข้าวสาด, “เมื่อกระบวนการยุติธรรมมองเหยื่อความรุนแรงเป็นอาชญากร,” http://daily.khaosod.co.th/view_news.php?newsid=TUROc1IXUXdnNEV3TURFMk1BPT0=§ionid=TURN E5BPT0=&day=TWpBeE55MHdNUzB4TUE9PO==, (last visited 3 May 2018)

6,000 บาทหรือทั้งจำทั้งปรับ การพิจารณาคดีดังกล่าวให้ดำเนินคดีต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาความผิดตามกฎหมายอื่นที่มีโทษสูงกว่าซึ่งอาจเป็นศาลแขวง ศาลจังหวัดหรือศาลอาญา หรือศาลทหารแล้วแต่กรณี

จะเห็นได้ว่าคดีความรุนแรงในครอบครัว แม้ว่าจะมีความผิดตามกฎหมายอื่น ซึ่งกฎหมายอื่นนั้นมียุทธวิธีโทษจำคุกเกินกว่า 6 เดือนหรือปรับเกินกว่า 6,000 บาทหรือทั้งจำทั้งปรับแต่ก็ยังคงเป็นคดีที่เริ่มต้นด้วยความรุนแรง จึงยังเป็นคดีความรุนแรงในครอบครัวที่มีความละเอียดอ่อนซับซ้อน ที่ต้องอาศัยมาตรการและกระบวนการที่มีความเฉพาะ รวมถึงต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ที่ต้องอาศัยความรู้ความสามารถและความชำนาญของผู้พิพากษามาทำการพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งหากจะให้ศาลทั่วไปที่พิจารณาคดีธรรมดาสามัญ หรือกรณีศาลแขวง ศาลอาญา ที่มีคดีอยู่จำนวนมากและมีกระบวนการขั้นตอนที่ยุ่งยากประกอบกับแนวคิดในการพิพากษาลงโทษที่เป็นไปในทางเพื่อแก้แค้นทดแทน หรือเพื่อลงโทษผู้กระทำให้เหมาะสมกับความผิดที่ได้กระทำ หรือเป็นการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งมิให้ผู้อื่นทำตาม ซึ่งเป็นการไม่เหมาะสมและไม่สามารถเยียวยาปัญหาในคดีความรุนแรงในครอบครัวดังกล่าวได้อย่างถูกต้องและเป็นระบบสมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเกี่ยวกับผู้หญิงในกลุ่มอาการความเครียดสะสมจากการถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พบว่า หญิงกลุ่มดังกล่าวได้รับผลกระทบจากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 และไม่ได้ได้รับความเป็นธรรมตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติ ทั้งที่เป็นผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว นอกจากนี้ พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวยังเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดอาการความเครียดสะสมจนมีการตอบโต้กลับด้วยความรุนแรง จึงมีความจำเป็นที่ต้องตระหนักถึงผลกระทบและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้หญิงในกลุ่มที่มีอาการดังกล่าว และหาทางป้องกันไม่ให้เกิดอาการความเครียดสะสมจากการถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับปัญหา เกิดความยุติธรรม และให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวอย่างแท้จริง

5.1 ให้มีการแก้ไขกรณีการให้มีการไกล่เกลี่ยปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

โดยผู้เขียนขอเสนอให้มีการแก้ไข พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 โดยเพิ่มข้อยกเว้นในมาตรา 4 ไม่นำกระบวนการไกล่เกลี่ยมาใช้บังคับกับผู้หญิงที่มีอาการความเครียดสะสมจากการถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยพิจารณาจากประวัติการถูกกระทำ ความรุนแรง ประกอบกับการวินิจฉัยจากการตรวจพิสูจน์จากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ

นอกจากจะไม่นำกระบวนการไกล่เกลี่ยมาปรับใช้กับผู้ที่มีประวัติการถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวซ้ำ ๆ แล้ว ในกระบวนการไกล่เกลี่ยควรสรรหาบุคคลที่มีความชำนาญเฉพาะทาง เข้าใจและเคารพในสิทธิของผู้ถูกระทำความรุนแรง ไม่คำนึงถึงแต่การดำรงอยู่ของสถาบันครอบครัว รวมถึงการปรับทัศนคติของผู้บังคับใช้กฎหมาย โดยกฎหมายควรมีการกำหนดกรอบปฏิบัติของกลไกที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับชั้นพนักงานสอบสวนที่จะให้ความคุ้มครองผู้ถูกระทำความรุนแรง

5.2 ให้มีการแก้ไขกรณีเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว

โดยผู้เขียนขอเสนอให้มีการแก้ไข พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ในเรื่องเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวให้ขยายครอบคลุมคดีความรุนแรงในครอบครัวทุกรูปแบบ รวมถึงการกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวและความผิดตามกฎหมายอื่นซึ่งกฎหมายอื่นนั้นมีอัตราโทษจำคุกเกินกว่า 6 เดือนหรือปรับเกินกว่า 6,000 บาทหรือทั้งจำทั้งปรับ หรือให้มีการจัดตั้งศาลความรุนแรงในครอบครัวแบบบูรณาการ (The Integrated Domestic Violence Court)²⁵ เพื่อให้ดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความรุนแรงในครอบครัวทั้งหมดไม่ว่าคดีอาญา คดีแพ่ง หรือคดีหย่าให้สามารถดำเนินได้ในศาลเดียวกัน โดยมีแนวคิดที่สำคัญคือ “หนึ่งครอบครัว หนึ่งผู้พิพากษา” (One family one judge) ดังเช่นที่เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากคดีที่เป็นคดีความรุนแรงในครอบครัวทุกคดี ล้วนมีความแตกต่างจากคดีอาญาทั่ว ๆ ไป มีความละเอียดซับซ้อนเพราะคู่ความในคดีเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน รวมทั้งยังเป็นคดีที่มีโอกาสเกิดความผิดซ้ำสูงกว่าการกระทำความผิดอื่น ๆ ดังนั้นในการดำเนินการพิจารณาคดีควรมีกระบวนการและมาตรการที่มีความเหมาะสม อีกทั้งผู้พิพากษาที่จะพิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำความรุนแรงในครอบครัวจำเป็นต้องมีความเชี่ยวชาญ และตระหนักถึงลักษณะพิเศษของคดีอีกด้วย

²⁵ “รายงานการฝึกอบรมหลักสูตรกฎหมายเกี่ยวกับคดีเยาวชนและครอบครัว,” 2018, http://www.jvnc.coj.go.th/doc/data/jvnc/jvnc_1492751762.pdf, (last visited 5 November 2018)

บรรณานุกรม

- “การฝึกอบรมหลักสูตรกฎหมายเกี่ยวกับคดีเยาวชนและครอบครัว ณ New York University ประเทศสหรัฐอเมริกา ระหว่างวันที่ 8-23 กรกฎาคม 2561,” หน้า 109.
- “กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์ สำนักงานศาลยุติธรรม. 2559. ‘วารสารศาลยุติธรรม Advanced ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนเมษายน - มิถุนายน พ.ศ. 2559’. ไม่ระบุ: ไม่ระบุ.”.
- ข่าวสด, “เมื่อกระบวนการยุติธรรมมองเหยื่อความรุนแรงเป็นอาชญากร,”
http://daily.khaosod.co.th/view_news.php?newsid=TUR0c1XUXdNVEV3TURFMk1BPT0=§ionid=TURNe5BPT0=&day=TWpBeE55MHdNUzB4TUE9PO==, (last visited 3 May 2018).
- คลังความรู้เกี่ยวกับความรุนแรง ปฏิญญาว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรี, <http://www.violence.in.th/publicweb/Know.aspx>, (last visited 6 June 2018).
- นภาพร หะวานนท์, คำให้การของผู้หญิงที่ถูกสามีทำร้าย, 2555, (สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก).
ประคอง แตกฉัตร, “ดูลพาท” 2555, เล่มที่ 3 ปี 59.
- ประชาไท, “หมอนี่ม อาชญากรหรือเหยื่อความรุนแรง กระบวนการยุติธรรมที่ละเลยบริบท,”
<https://www.prachatai.com/journal/2016/12/69420>, (last visited 3 May 2018).
- ปวีนิ ไพรทอง, “เหตุผลโทษในคดีอาญากรณีผู้หญิงถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวกระทำความผิด: การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยและอังกฤษ” 2560, no. 1 (n.d.).
- เปมิกา สนิทพจน์ “ปฐมบท...สาเหตุการเป็น Battered Woman Syndrome,”
<http://www.policencyber.com/journal/j4/j4.pdf>, (last visited 14 May 2019).
- พิชญภา เจริญแท้, “ความหมายและมาตรการทางกฎหมายต่อการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว: ศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ” (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์),
<http://digi.library.tu.ac.th/thesis/la/1905/title-appendices.pdf>.
- “รายงานการฝึกอบรมหลักสูตรกฎหมายเกี่ยวกับคดีเยาวชนและครอบครัว,”
http://www.jvnc.coj.go.th/doc/data/jvnc/jvnc_1492751762.pdf, (last visited 5 November 2018).
- “รายงานการศึกษาการเข้าถึงความยุติธรรมในชั้นงานสอบสวน: กรณีความรุนแรงต่อผู้หญิง,”
<https://library.fes.de/pdf-files/bueros/thailand/14699.pdf>, (last visited 31 March 2019)
- “วงเสวนาเสนอร่างแก้ไขกฎหมายความรุนแรงในครอบครัวไม่ให้ใกล้เคียง,”
<http://womenthai.org/?p=394>, (last visited 31 March 2019).
- ศิริ โกวิท, “เธอฆ่าสามี: Battered Woman Syndrome กับความรับผิดชอบตามกฎหมายไทย”

<https://www.gotoknow.org/posts/521950>, (last visited 27 June 2018).

สำนักข่าวอิศรา, “ความรุนแรงในครอบครัว อาการป่วยทางจิต กดดันจนต้องฆ่า เปิดกฎหมายไทยไปถ...,” <https://www.isranews.org/thaireform-other-news/52893-ww-52893.html> (last visited 27 December 2016).

สำนักข่าวอิศรา, “ชุกอยู่ได้พรม ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เมื่อนิยาม คำคอ ต้องมีครบ พ...,” <https://www.isranews.org/thaireform-other-news/53024-ffw.html>, (last visited 3 January 2017).

“COMMONWEALTH v. SANDS | FindLaw,” <https://caselaw.findlaw.com/va-supreme-court/1264303.html>, (last visited 28 September 2018).

Expert Participation, “Family Law Act 1996,” Text, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/27/section/42>, (last visited 2 November 2018).

Lenore E. A. Walker, *The Battered Woman Syndrome*, Fourth Edition (Springer Publishing Company, 2016).

“Learned Helplessness: Seligman’s Theory of Depression (+ Cure),” <https://positivepsychologyprogram.com/learned-helplessness-seligman-theory-depression-cure/>, (last visited 24 March 2018).

“R v Ahluwalia,” <http://www.e-lawresources.co.uk/R-v-Ahluwalia.php>, (last visited 27 September 2018).

“R v Thornton,” <http://www.e-lawresources.co.uk/R-v-Thornton.php>, (last visited 27 September 2018).

“State v. Leidholm Case Brief - Quimbee,” <https://www.quimbee.com/cases/state-v-leidholm>, (last visited 31 March 2019).

Steffani J. Saitow, *Battered Woman Syndrome*.

“Understand PTSD - PTSD: National Center for PTSD,” General Information, <https://www.ptsd.va.gov/understand/index.asp>, (last visited 19 October 2018).